

A 12 legszebb magyar vers. Konferencia- és könyvsorozat (2007–2013) harmadik állomása a Nógrád megyei Szécsény és Drégely vára volt 2008. szeptember 26–28-án, ahol „Két ifiu térdel, kezökben a lant...” címmel Szondi két apródja-konferenciára került sor. Az ott elhangzott előadásokból válogattuk az alábbi tanulmányokat.

A rendezvény- és könyvsorozat célja, hogy kísérletet tegyen a magyar irodalmi kánon 12 remekművének újraértésére és újraértelmezésére. A versek közismert és kedvelt költemények, az egyetemi képzés és a középiskolai tananyag fontos darabjai, melyek nemegyszer a tudományos gondolkodást is megtermékenyítették az elmúlt évtizedekben.

A konferenciák, illetve a tanulmánykötetek módszertani újdonságai:

1. Társrendezvényként, „ráhangolódásképpen” Jordán Tamás vezetésével több száz fős versmondások szerveződnek, melyekről az M1 televízió 20–30 perces filmeket készít.
2. Alkalmanként nemcsak az adott költő életművének szakkutatói ismertetik legújabb eredményeiket, hanem a szóban forgó verssel egyébként nem foglalkozó irodalmárok is kifejtik álláspontjukat.
3. A tudomány képviselői mellett aktív résztvevőként jelennek meg a középiskolai tanárok is, akik előadásokon, pódiumbeszélgetéseken, vitákon osztják meg nézeteiket a versek tanításáról, illetve tankönyvi kanonizációjukról.
4. A rendezvények utolsó egységében ismétlődően a tudósok és a tanárok – esetleg tankönyvszerzők – mellett diákok is részt vesznek, s elmondják véleményüket, gondolataikat a szóban forgó költeményről.
5. A program célja, hogy a tudomány és a közoktatás számára a legkorszerűbb kutatási eredményeket összefoglaltan, és néhány év leforgása alatt megjelentesse – a helyszínek biztosította élményközpontúság szempontjával kiegészítve – „a 12 legszebb magyar vers”-ről.

A konferenciák tervezett (részben megvalósult) témái, időpontjai és helyszínei: Szeptember végén (Koltó) – 2007. ősz; Apokrif (Szombathely–Bozsok–Velem) – 2008. tavasz; Szondi két apródja (Szécsény–Drégelypalánk) – 2008. ősz; Esti kérdés (Esztergom) – 2009. tavasz; Levél a hitveshez (Pannonhalma–Abda) – 2009. ősz; Hajnali részegség (Újvidék–Budapest) – 2010. tavasz; Ki viszi át a Szerelmet (Ajka–Iszkáz) – 2010. ősz; Kocsi-út az éjszakában (Érmindszent–Nagykároly) – 2011. tavasz; A közelítő tél (Egyházashetye–Nikla) – 2011. ősz; A vén cigány (Székesfehérvár) – 2012. tavasz; Eszmélet (Budapest, egy vasúti pályaudvar) – 2012. ősz; Valse triste (Csöngye–Szombathely) – 2013. tavasz.

ARANY JÁNOS

Szondi két apródja

Felhőbe hanyatlott a drégeli rom,
Rá visszasüt a nap, ádáz tusa napja;
Szemközt vele nyájas, szép zöld hegy-omrom,
Tetején lobogós hadi kopja.

Két ifiu térdel, kezökben a lant,
A kopja tövén, mintha volna feszület.
Zsibongva hadával a völgyben alant
Ali győzelem-ünnepet ület.

„Mért nem jön a Szondi két dalnoka, mért?
Bülbül-szavu rózsák két mennyei bokra?
Hadd füzne dalokból gyöngysorba füzért,
Odaillót egy huri nyakra!”

„Ott zöldel az ormó, fenn zöldel a hant
Zászlós kopiával a gyaur basa sírján:
Ott térdel a gyöngypár, kezében a lant,
És pengeti, pengeti, sírván:”

...S hogy feljöve Márton, az orosz pap,
Kevély üzenettel a bösz Ali küldte:
Add meg kegyelemre, jó Szondi, magad!
Meg nem marad itt anyaszülte.

„Szép úrfiak! immár e pusztá halom,
E kopja tövén nincs mér' zengeni többet:
Jertek velem, ottlenn áll nagy vigalom,
Odalenn vár mézizü sörbet. –”

Mondjad neki, Márton, im ezt felelem:
Kegyelmet uradtól nem vár soha Szondi,
Jézusa kezében kész a kegyelem:
Egyenest oda fog folyamodni.

„Serbet, füge, pálma, sok déli gyümölcs,
Mit csak terem a nagy szultán birodalma.
Jó illatu fűszer, és drága kenőcs...
Ali győzelem-ünnepe van ma!”
Hadd zúgjon az álgyu! pogány Ali mond,
És pattog a bomba, és röpked a gránát;
Minden tüzes ördög népet, falat ont:
Töri Drégel sziklai várát.

„Szép úrfiak! a nap nyugvóra hajolt,
Immár földi vállát bíborszinü kaftán,
Szél zendül az erdőn, – ott leskel a hold:
Idekinn hideg éj sziszeg aztán!”

A vár piacára ezüstöt, aranyt,
Sok nagybecsü marhát máglyába kihordat;
Harcos paripái nyihognak alant:
Szügyeikben tört keze forgat.

„Aztán – no, hisz úgy volt! aztán elesett!
Zászlós kopiával hős Ali temette;
Itt nyugszik a halmon, – rövid az eset –;
Zengjétek Alit ma helyette!”

Két dalnoka is volt, két árva fiú:
Öltözteti cifrán bársonyba puhába:
Nem hagyta cselédit – ezért öli bú –
Vele halni meg, ócska ruhába’!

„S küldött Alihoz... Ali dús, Ali jó;
Lány-arcotok' a nap meg nem süti nála;
Sátrában alusztok, a széltül is ó:
Fiaim, hozzá köt a hála!”

Hogy vitt ezerekkel! hogy vitt egyedül!
Mint bástya, feszült meg romlott torony alján:
Jó kardja előtt a had rendre ledül,
Kelevéze ragyog vala balján.

„Ruszttem maga volt ő!... s hogy harcola még,
Bár álgyugolyótul megtört ina, térde!
Én láttam e harcot!... Azonban elég:
Ali majd haragunni fog érte.”
Mint hullá a hullá! veszett a pogány,
Kő módra befolyván a hegy menedékét:
Ő álla halála vérmosta fokán,
Diadallal várta be végét.

„Eh! vége mikor lesz? kifogytok-e már
Dicséretiből az otromba gyaurnak?
Eb a hite kölykei! vesszeje vár
És börtöne kész Ali úrnak.”

Apadjon el a szem, mely célba vevé,
Száradjon el a kar, mely őt lefejezte;
Irgalmad, oh Isten, ne légyen övé,
Ki miatt lőn ily kora veszte!

(1856. jún.)

Szondi

Mely had kel a drégeli völgyön elé,
S vet vérszemeket hegyi vára felé?
Ádáz Ali tábora durrog alatt,
S rombolja tekékkal a sziklafalat.

Vaj támad-e hős,
Oly bátor, erős,

Kit nem bir ijeszteni veszélyzaj,
S nem hat le szüvére haláljaj?
A vár kicsid, ellene nagy sereg áll,
Hódulnia kell, vele szembe ha száll.

Jó Szondi parancsol az ormi lakon,
S buzdítja vitézit az őrfalakon;
Lobbannak az álgyuk, a bástya zuhan,
Jelt ad Ali, s népe reája rohan,

Van harci zavar,
Helyt áll a magyar,

Vérben hörög a török és vész,
Döbbenve vonul tova más rész,
S Drégel valamint ama gránit orom
Rongálva ugyan, de megáll szabadon.

Új harcra megy edzeni Szondi magát,
Vágy hallani harcriadói dalát,
S apródinak int, de remegnek ezek,
S a két dalos ifjú igyen kesereg:

„Jó gyámolapánk,
Nagy vészbe jutánk,

Nincsen ki elüzze fejünkről,
Fussunk el e mostoha helyről,
Hajt kínos igába a durva pogány,
Vagy lángdühe fegyverek élire hány.”

Mindkettejük oly deli, s fürge fiú
Jó Szondi kegyencei, s ez neki bú,
A vár bekerítve, bocsássa, hova?
Vész éri, ki mer szakadozni tova.

„Édes fiaim,
Kis dalnokaim,

Nincsen hova mennetek út már.
Ad még menedékhelyet e vár,
Míg víni hadam megy a völgybe velem,
Égnek könyörögjete, óvja fejem.”

Így Szondi. Körötte kis őrhada gyűl
S részével az elleni hadba vegyül.
Küzd, harcol: előtte s utána halál
Kínjajja liheg, hova kardja talál.

„Hol hadfejetek?
Hozzá sietek.

Keljen velem önmaga bajra.”
Kész ott Ali a viadalra.
Csörgnek viszonzva dühfegyvereik,
A bég sebesülten odább futamik.

Álgyuk törik újlag a falakat,
S már külsejük össze halomra szakadt,
Lobbot vet a vár magas ormozata,
S a láng harapó dühe szertehata.

Todúl Ali fel,
Rá Szondi kikel,

Nem néz, nem ügyel, kire, csak vág,
S már látja, hogy a csatahely tág,
Nincs egy török, aki megállani mer,
Száz van, ki lesújtva mögötte hever.

Drégelyre fel ím Ali küldte követ,
Zászlósan Oroszfalu papja, siet,
Néz Szondira búsan a jámbor öreg,
S hozzája, keservkönyűt ejtve, rebeg:

„Ó drága felem,
Jer, Szondi, velem,

Enged szabadon Ali menned,
Nincs, látod ugyis, hova lenned,
Drégel rom, erős Ali, gyöngé hadad,
Kíméld meg utóbbi javunkra magad.”

Jó Szondi a jámbor atyára borúl,
S lágyúl szive, majd hamar elkomorúl,
Kardjára csap, égre felölti kezét,
S mond a törökökre szegezve szemét:

„Esküt fogadok,
Ehelytt maradok,

Nincs alkum örökre pogánnyal,
Játszik szava s kénye hazámmal.
Míg e kar acélt bir emelni, velek,
– Élj boldogul! – én viadalra kelek.”

A bég, mivel állni akarta szavát,
A várnagyi válaszon ette magát,
„Hát vesszen el, aki szavamra nem ad”,
Szól, s fölveri mindvalamennyi hadát.

Egyszerre ropog
Hús álgyutorok,
Vársarkon az őrtorony eldől,
S öl részt a maroknyi seregből,
Jancsár, spahi, s asszap üvöltve tolúl,
S a vár bekerítve szűkebbre szorúl.

Többször viszonoztatik a rohanás,
Drégel maga már hamu s sziklarakás.
Vív a magyar, és sebes arcra terül,
Sírnak kis apródjai Szondi körül.

Mint bérci fenyő
Rendíthetlen ő,
Apródaiért öli csak gond,
S mellette vitézeinek mond:
„Küldjétek el a fogoly ozmánokat,
S hozzátok előmbre a főrabokat.”

Kettőnek aranyban ajándokot ad,
És drága szegélyzetű nyestkacagányt,
Öltözteti dúsan a kis fiukat,
S küldvén velök, ejt vala ily szavakat:

„Üdvözlöm Alit,
Kit bosszu hevit,
Elszenvedem, öntse ki bár rám:
Csak szánja meg két kicsin árvám,
Szoktassa csatákra, s ha tenni fogom
Majd lelkeket, eltakarítsa porom.”

Drégel közepén sűrű füst gomolyog,
A máglya kigyúl, s föl egekre lobog,
Mindent megemészttete Szondi vele,
Amely javat ott takarítva lele.

Majd kardot emel,
Ménólba megy el,
Nyerges Daliját üti szügybe,
A többit is átdöfi rendbe.
S mond: „Földiimet soha, Szondi lován
Ülvén, ne kerítse, ne üzze pogány.”

Dolmányt aranyost vészen és süveget,
S állítja nyomába a kis sereget,
Istent velek, esve le térdre, imád,
S hallatja utószori búcsuszavát:

„Rontsunk ki tehát,
Szebb látni halált,
S honnért tusakodva kimúlni,
Mint gyáva sok életet únni.
Hű társaim! itt van az óra, jerünk.
Isten kegye járjon örökre velünk.”

S dárdásan előre hajúlva nyomúl,
A sok dühös ozmán elébe tolúl,
Hozzá torolatlanul érni ki mer?
Földhöz sokat ő fene fegyvere ver.

Lábán seb esik.
Térdére esik,
Karjában erő lobog, öl, ront,
Míglen sok ütött sebe vért ont.
Hajh! még szive nem, hanem élete fogy,
S dárdája kezébe szorúlva lerogy.

A bég, noha vad, s dühe Szondira fúlt,
A hült erü bajnokon elszomorúlt,
A hegyre temette a hős tetemet,
S dárdát maga tüze le sírja felett.

Ott szendereg, ő,
A harckeverő,
Kit nem bira győzni veszély, baj,
Nem szálla szívére haláljaj;
Most a maradék magyar áldja nyomát
S enyhítgeti menyei béke porát.

(1832)